

O MISTERIO MARIÑO. UNHA POÉTICA DE MAR DE FONDO

Carmen Blanco

A miña filla Mariña, concibida na auga.

*A fonte que en mar en min aboia
non verte en claros días o seu canto.
¡Sabe a noite o que leva dela soia!
María Mariño*

*Son a nena que no bosque
escoitaba o mar dela
Ondada ondada ao mar*

O MISTERIO MARÍA MARIÑO

Na lapela de *Palabra no Tempo* que presentaba ao mundo a poeta María Mariño, Uxío Novoneyra dicía certamente que a súa era “Unha poesía de són esencial (...) donde o misterio nos chega”. E, achegándonos a esa esencia mariñá, en “O misterio María Mariño” (Blanco 2007c: 120-129) xa temos explicado, dentro das nosas posibilidades, o profundo atractivo do enigma esencial que envolve á poeta María Mariño, un escuro arcano que nos seus sombrizos versos se acocha no angustioso avalar entre o Non e a Esperanza. E, sen dúbida, esta marea existencial arelante onde atopa o seu lugar máis propio de expresión é no mar, precisamente o seu mesmo lugar de nacemento.

O MISTERIO MARIÑO

E así, no centro mesmo do misterio da poesía de María Mariño hai un fermosísimo misterio mariño que a define precisamente como *O Misterio Mariño*, que a un tempo explica e dá orixe á súa voz.

O MISTERIO DO MAR NOIÉS ORIXINARIO

E esa orixe misteriosa está no mar de Noia do nacemento da autora, no mar noiés que olla e que ela olla. Un mar que olla, como ollan de lonxe os tesos cumes do Courel de Novoneyra.

Como é sabido, María Mariño Carou naceu en Noia o oito de xuño de 1907, onde viviu ata 1926. A súa mariñeira vila natal está moi presente na súa obra e incluso aparece de maneira explícita no poema titulado «Noia» de *Palabra no Tempo*. Nel a poeta canta a omnipresenza auroral esperanzada do mar noiés que lle dá vida, estendéndoo á esperanza humana eterna gardada no solpor das Rías Baixas galaicas, a través das ribeiras noiesas tranquilas e antigas que agardan sempre “un mar i outro mar”, abertas á vida

do permanente movemento mariño da preamar e a baixamar que continuamente as molla e as deixa secas:

2

Ribeiras de mar enxoiro!
Ribeiras de pleamar!
Quedas, vellas ribeiras,
agardan un mar i outro mar.

3

Os serans nas Rías Baixas
ollan con luz de aurora,
ca sua mirada queda,
silencio daquela hora ... (Mariño 1963: 48-49)

No texto “Noia (1)” de *Más allá del tiempo* confírmase esta mesma orixe noíesa do misterio mariño, no que ía todo o alento e desalento da poeta xa desde nena. A poeta da vida que, como dixemos (Blanco 2007a: 81, 2007b: 40-43), foi sempre María Mariño lía no mar, nas mensaxes misteriosas acochadas nas súas ondas, que parecían a cada paso traerlle algo novo e descoñecido profundamente esperado. A poeta nena que, como tamén dixemos (Blanco 2006: 309-318), foi sempre a autora, ademais de ler, aprendía no mar as súas leccións, escoitando as cancións das súas vagas, mais nunca podía comprender o seu desexado misterio e á fin quedaba coa desilusión do desalento como primeira nota gravada no seu sentimento: o Non que se repetirá e que lle negará constantemente a Esperanza, aínda que, non obstante, esta Esperanza sempre volverá estar presente no agónico e loitador pulo de vida da súa poética da existencia. A vida, como o mar, subindo e baixando. Dándose e negándose no seu incompreensible misterio (Mariño 2007: 71). Neste mesmo texto sobre o “paraíso” das súas “dez primaveras” a poeta narra, paralelamente á súa primeira desilusión ante a ilusión mariña, a outra súa primixenia desilusión, a da pobreza que sente como se lle nega a beleza e o saber ansiados da vida plena, sentida no “milagre da Natureza”. A poeta madura conta como a nena pobre, que era a poeta nena de pequena (Blanco 2007c: 122-124), experimenta a pobreza ante a contemplación da vida das criaturas ricas que parecen participar daquela plenitude por ela desexada. Sente a miseria e séntese miserable, como a persoa máis mísera que pisaba a terra, como se o adobío da súa sinxela e limpa pobreza se convertese en farrapos sucios. E así a confesión desta primeira memoria noíesa testemuña as que serán as primeiras letras do *libro poético total de María Mariño*, un *libro erguido pola riqueza humana que sempre levará no seu ser contra as miserias da pobreza*, a poesía da arela de plenitude da *mísera nena do mar* que tamén sempre levará dentro (Mariño 2007: 74-75).

No mesmo libro *Más allá del tiempo*, de grande interese testemuñal, a poeta reitera a importancia desta súa *poética mariña* que reborda os seus dous poemarios galegos, mergullados nas súas abisais *palabras de mar*, unhas veces, e enxoiros, outras, polo deserto da reti-

rada das augas, como o propio poemario castelán. Porque a poesía de María Mariño ten unha das súas orixes, como estamos vendo, no *son do mar noiés*, do que procede a súa *misteriosa voz mariña*, que escoita e le nas augas e, sen máis, transcribe nos seus versos o que “fala” e “cala” o mar (Mariño 2007: 78, 86). Este mar levarao sempre dentro dela ata o mar definitivo da súa morte, o *montañoso mar* do Courel, segundo o dicir verdadeiro de Olga Novo. E será este un agónico mar en movemento, da plenitude á perda máis absolutas, como “mar cheo”, “en preamar” e “mar de augas” ou como “mar sen marea” e “sen ondas”, “sen navíos”, “sen remos” e “inmensa fosa de auga queda”..., como un mar no que mandan ondas e os peixes non afogan ou como un mar no que as ondas non “bruman”. De Noia ao Courel, conducida polo pulo existencial da esperanza, a voz río de María Mariño corre arelante cara ao mar no que afoga en procura de plenitude vital, nun naufraxio de fondo, exultante do misterio da vida, ou no non de superficie dunha nada negadora e tanática de “mundo morto”. Nos momentos da harmonía da soidade, do silencio, do tempo total, da comunión coa natureza e da recuperación da alegre inocencia da nenez a voz mariñá soa plena de apoteose mariña viva: “Eres mar en ola viva, / donde boga en voz mi / alma, // Cuando a tus playas sale / la armonía de mi pecho, / vive mi mundo en un lleno” (Mariño 2007: 152). Mais cando á poeta a envolve o “PODERÍO” da “sombra” e do “loito” a súa voz cala para mellor berrar no silencio os momentos do horror do calar da vida:

Mi voz siempre clara hoy
se ahoga,
se ahoga como el naufrago,
se ahoga como un río
que desemboca en un
mar.

Las aves y el órgano de la mañana
con todas las cosas
parecen el querer compartir del sentimiento
por mi voz ahogada.

Todo calla,
calla todo como un luto... (Mariño 2007: 82)

E así, a mísera nena do mar noiés levará a súa voz mariña de Noia ao Courel e no seu arrollo perpetuo vivirá e morrerá na palabra mariñá na que permanecerá poeticamente viva para sempre. Esta é a voz propia e intransferible da poeta María Mariño, tal como ela mesmo postula na adiviña de “Mi voz”:

¿Quién era la niña
que en la montaña
en su voz cantaba
lo bello pasado de su ribera
en pleamar? (Mariño 2007: 160)

O ABSOLUTO MARIÑO

Este primeiro misterio mariño orixinario xera a *poética mariña de absoluto* da súa obra, que xira en torno á imaxe aberta, caótica, contraditoria, ambigua e polivalente do *mar*, omnipresente en todos os seus versos. É esta a imaxe mariñá da *nena dos mares abertos de Noia do seu eterno retorno vivificador*:

Las aves mis cantoras me buscaron,
volví con ellas en el retorno,
cuando este me lleva,
las aves -en su eco- me posan,
me posan en valle de cumbre,
su eco -mi adolescencia- son los
remos de amplios mares abiertos,
que desembocan en tierras
sin cultivar... en secos ríos,
sordomudos... (Mariño 2007: 102)

Pois, en efecto, a súa vivencia do mar e dos paseos solitarios pola ribeira, da que quedou memoria entre as xentes de Noia, permanece como unha teima nos dous poemarios galegos, na constancia desa súa *poética mariña de absoluto*, coa emblemática recorrencia dos motivos do mar, das augas, das ondas, da marea, dos navíos, das velas, dos remos, do “timón”, da proa, dos faros, da praia, do mariñeiro, do vogar, do navegar, do afogar e do naufragar, e coa presenza repetida do “mar de fondo” e de “un mar e outro mar”, xunto coa volta obsesiva ao seu ser pleno en soidade ante o mar noiés da nenez e mocidade.

Podemos ver esta poética esencial de absoluto mariño en tres poemas emblemáticos da persoalísima *lectura interior* de María Mariño coa que mete nela mesma, no seu eu aberto, o mundo todo, co seu espazo -a natureza toda- e co seu tempo -todos os tempos-. Vexamos primeiro o de *Verba que comenza* que se inicia co fermosísimo verso “Linme hoxe toda por dentro” e remata, nesta cita, na marea inmóbil do presente:

Linme hoxe toda por dentro.
¡Linme!
¡Como me está chegando!
¡Como me apaña!
Eu non sei,
Non sei si me chega ou vou por ela.
Non o sei.
¿Ouh, para que me trouxeches si hoxe me levas?
Hoxe,
Hoxe, día de todos en un.
Infundá do tempo. ¡Hoxe!
Hoxe de quen todos somos na marea sin ondas,
sin velas,
sin barcos en coor vello (Mariño 1994: 163)

E vexamos logo outro de *Palabra no Tempo* no que a poeta *mariñea* -seguindo o belo dicir de Helena González-, profundísima no seu non seu “mar de fondo”, unha vez perdido o medo ao mar da existencia:

Tiven medo de bogar,
tiven medo d’auga crara.
Anque fora cuns bos remos
anque fora na mar calma,
non bogaba! non bogaba!

O medo xa non sei dél.
Xa secou aquel mar longo!
E sin saber donde veu,
si é doutro ou é meu,
navego nun mar de fondo (Mariño 1963: 78. A negriña é miña)

Para rematar nos que se cadra son os versos que mellor encarnan o misterio do devalar mariño da poeta, o enigma da súa permanente procura e do seu continuo afogar no mar da vida. Uns versos que recollen o vello motivo da *sede céltica*, da que sabe María Lopo, e que enlazan coa esencial *sede rosaliana* recreada con perfecta precisión poética por Xohana Torres nas palabras que lle dedicou á autora de *Follas novas* no seu libro *Do sulco* de 1957, un libro que, por outra parte, semella ser esencial na inspiración da soitude, do silencio, de Rosalía, da terra, do tempo, da nai e da morte da poeta de Noia: “Sedenta como un mar / e no teu mar afogada” (Torres 1957: 17-18). En María Mariño é esta unha *sede mariñá da mar salvadora do asolagamento*:

¡Son aquela!
Son aquela sempre soia
que paseaba a ribeira
a ver si nela atopaba,
a ver si nela afogaba. (Mariño 1963: 14. A negriña é miña)

O MESTO MISTERIO ABISAL

E, por outra parte, esta poética mariña de absoluto aparece plasmada noutro dos temas esenciais da poesía mariñá, o tema metapoético da palabra e da propia poesía, onde tal poética mariña se evidencia. O *mesto misterio* do bo cantar mariño da autora aparece recreado neste breve poema de *Palabra no Tempo*, no que a *palabra de mar* e a *palabra de terra* se mesturan nas “mestas voces mesturadas” gardadas na poesía máis propia de María Mariño:

Mestas augas avolve o mar.
Mestos aires –temporal–,
Mestas terras non se andan.
Mestas voces mesturadas.
Por qué sempre un bon cantar? (Mariño 1963: 46. A negriña é miña).

E o mesmo libro contén uns versos clave para comprender esta mesma poética súa, unha *poética sombriza de mar mouro e de noite*, a do *valiosísimo mundo escuro da poeta abisal* que dixo con exactitude X. L. Méndez Ferrín. Son os seguintes versos, que conteñen se cadra a poética básica e esencial mariñá, unha *poética mariña*, que, cremos, asolaga a súa tamén fundamental poética de terra:

A fonte que en mar en min aboia

Non verte en craros días o seu canto.

Sabe a noite o que leva dela soia! (Mariño 1963: 86. A negriña é miña).

É esta unha *móbil poética mariña do abalar nas ondas do misterio da existencia*, tal como evidencia o poema autopoético co que abre *Verba que comenza*. Nel fica poetizado o *ledo e magoado misterio do son das ondas mariñás*, o seu *berro caladiño* teimosamente repetido contra a falta de plenitude vital:

Aquí che deixo, meu peito, aquí
che deixo,
aquí che deixo neste branco papel trillado, neste
percuro das horas.
¿Quen eres -preguntaranche-, quen eres?
Son a néboa que anda soia, son o sol
que quenta as queixas, dos camiños
son o farto,
son o sono que rixe
mundo que verte tempo,
son o berro caladiño entre arranque-brío de sono morto.

Das cousas que non se atopan

tamén son,

das ondas que soio van, van e van,

delas son,

de cando veñen e vein vindo

delas son. Son o ledado daquel sono -terra de sin pisadas,

soio remaxe das cousas-.

Papel Branco,

trillado,

papel,

berra,

berra entre os fortes

desde onde as miñas verbas che magoan (Mariño 1994: 147-148. A negriña é miña)

O MAR DE FONDO FINAL DE NOIA E DA MAROLA

Na súa última etapa courelá a autora pasaba as vacacións n'A Coruña e un dos seus máximos desexos era ir vivir todo o ano nesa cidade xunto ao mar, a onde, despois de morta a poeta, se trasladou o seu home, tal como a parella proxectara, pois María Mariño tiña unha tremenda nostalgia do mar.

Esta permanente nostalgia do mar xera a sinalada poética mariña de absoluto omnipresente en toda a súa obra e que en *Verba que comenza* chega ao grao máximo de apo-

teose mariña. E tal vivencia do mar procede tanto das últimas experiencias coruñesas como das primeiras vivencias mariñas da súa infancia e mocidade, intensamente recuperadas no seu último ano de vida, cando escribiu *Verba que comenza*. Con todo, o mar destes poemas, igual que a natureza toda, é un mar absoluto e total, como o de Manuel Antonio, Paul Valery ou Juan Ramón Jiménez. E, en concreto, o mar dos poemas finais é un mar onírico e surreal de *poeta apocalíptica* que navega, mergúllase, naufraga e afoga no caótico arcano das augas salgadas coas que procura as palabras que lle dan vida na súa salvadora *poética da existencia*.

E así, nesta poética mariña, o mar aparece coma un todo de significación profunda, múltiple e polivalente, a través da insistencia na imaxe do «mar de fondo»: «Era todo mar de fondo chegada de augas ó ceo» (Mariño 1994: 155), «Era unha forte caída miña cando, como mar de fondo, / se envolve en torno a min algo estrano» (Mariño 1994: 190); ou da aparición de asombrosos finais apoteósicos e totalizadores como «-¡Por riba de nós queda o mar!» (Mariño 1994: 155) e «¡Oleaxe, oleaxe ó mar!» (Mariño 1994: 191).

Este mar fai ás veces entrada nalgúns poemas seguindo a contraditoria procura constante do ser e da palabra da autora, nun movemento existencial caótico domeado pola materia do mundo que a leva e a trae, manexado polo Señor que, na mente da autora, manda nela. A poeta pérdese e atópase, perdendo e atopando ao tempo o poema, chegando así á cantiga, que é e non é, coma ela:

¡Como me engañan!
 ¡Como me trituren!
 ¡Como me trocan!
 Trocada de escada, escada miña.
 ¡Como se troca dela!
 Baixa,
 rube,
 trállase,
 é,
 non é,
 Señor,
 dime,
 ¿dime dindonde che falo hoxe?
 ¿Pra onde me diches, dime?
 ¿Pra onde son enteira de ti?
 Mañán de cedo –miña hora.
 Derradeira tarde –miña altura.
 Liña do sol, meu ditado.

¡Xa me perdín!
 Perdinme entre a mañá i a tarde.
 Xa non sei si son,
 si son ou é.
 Erguida en ondas con el,
 crucei o mar que soñei cando o non conocía,

cruceino,
 cruceino enteira de valeiro novo.
 As augas bogaban soias
 sin saber pra onde. Non había
 brisa nelas, nin forza.
 Había si troques de lúa teñida en negrura.
 Eran mortas de olladas,
 mortas de alento en cantiga que diga,
 mortas.

¡Xa chego!
 Chego hoxe por camiño meu.
 As augas dos mares xa tiñen ca sua brisa.
 As ondas agardan co timón da marea.
 A forza pode.
 A ollada é vida.
 Di a lúa o que ten o sol.
 A cantiga volve ó seu.
 É
 Non é (Mariño 1994: 165-166)

Mais este mar enche e reborda outros poemas por completo, como o inspirado no mar coruñés da Marola, que navega profundísimo polo seu solitario e manuelantoniano mar interior máis abisal, ou os apocalípticos, oníricos, alucinados, delirantes e surreais nos que o mar bica o ceo. Son estes últimos as composicións 5 e 20, protagonizadas polos profunda e proteicamente enigmáticos personaxes do “home-tres cabezas” e da “migalla dun home”, e rematadas coa contraditoria mariñá dos “berros coxos de bríos” da “mortalonga vida nova” abisal e coa misteriosa agarda da vida na “flor da auga”, é dicir, na esperanza salvadora das augas mariñas do fondo e da superficie, a esperanza de sima e cume na que a poeta *lonxea*:

Crucei o mar da Marola e faloume no seu són,
 faloume aberto en voz sonora
 e ritmo forte.

As gueivotas non paraban, revoloteaban mariñeiras.
 Picaban as augas do sal
 vermello e argazo en rolo.
Estaba soía, soía comigo e ca proa
 dun barco pesqueiro que nela zoaba
 mentras decía en comestas verbas:

«**Fun, son e serei castigo dunha onda**
arrolada na pena que chamou Marola».
 Ninguén lle oíeu, mais un vento furón soupo de si
 i enredándose en min quebrou seu nome.

Escurécese o mar, a Marola sinte frío,
 envólvense as ondas na nebra
 érguese peito-fala:

Cando de soia me erguín crucei o mar
da Marola. Eran as ondas enteiras, duras e longas,
era a súa espuma loita. Non tiña medo do vento.
Mar sin marea que trocara súa ronda. (Mariño 1994: 185-186. A negriña é miña)

Era todo mar de fondo chegada de augas ó ceo
espaiada néboa -soio remo- segredo aquel
do home que na altura quebraba.
Quebraba as augas.
Buscaba lúa.
Cramaba terra
crama
crama e cruza o mar hasta o fondo.
Aquel home-tres cabezas cruza i
atopa.
Atopa a terra, anque cansa, co seu
día de sol e noite de
lúa.
Atopa home -mundo que el deixara-.
Atopa tódalas cousas.
Tres cabezas vólvense ás augas.
Na terra achégase á súa con medras.
Eramos xa trocados -enanos- peladiños vellos.
Eran campos-teitos verdes na sequía.
Eran arbres fartos morta-longa vida nova,
cando se oen berros,
berros coxos de bríos:
-¡Por riba de nós queda o mar! (Mariño 1994: 155. A negriña é miña)

Era a migalla dun home o que facía andar o mar.
Dáballe ás augas voo,
Vóo que brincaba en ondas.

As pernas de argazo rubían as penas
recén paridas de cunchas
de vermello e
toxos limpos.

As mans -peixe aparexado- facían parir as augas.
A cabeza oca sabía do seu.
Os ollos -farola do primeiro barco que aprendeu a andar-,
eran quedos, non espentenexaban
quedos e alumeados.

A boca non tiña dentes, escondrixo soio de lingua
que non falaba nin estaba queda.
Os brazos, peladiños de óso, movíanse como caracol sin casa.
O peito soio era luz
Luz que en raio decía:

“¡Deus das augas embarrancou aquí!”

Fuxín deixando todo naquel brillante.
Un ¡ai! levou conta del.

**De lonxe viu rubir o mar, rubía, rubía hasta bicar o ceo.
 Á súa chegada os peixiños todos flotaban a flor de auga
 e quedos agardaban o que eu
 non sei** (Mariño 1994: 183-184. A negriña é miña).

E, ademais, nestes poemas máis surreais e oníricos e nalgún dos “relatos cantos finais”, que dicía Novoneyra, *o mar arde* incendiado pola *poesía acendida* da palabra, peito e pulo prendidos de María Mariño, que viu Arcadio López-Casanova. Isto ocorre no soño apocalíptico do poema 24, que comeza nacente lume na preamar para rematar cun corpo de néboa que cubre toda terra e sinala o sitio do Sol. Nel sentimos o misterioso segredo do son que deixa un mar ardente. Un misterio envolto en néboa e fume que abrangue a Deus, a Terra, as augas, o tempo, o mundo, a luz, as sombras, a noite, un “nós”, os “bichiños” ou unha ave soa nun universo que vai dos brancos, grises e negros ao vermello do lume e da brasa do carbón. O arcano dun universo onírico que vai da paisaxe da enferma desolación á húmida vida nova. O enigma dunha existencia en agónica loita por un “maio-mundo-longo ben coidado” e por unha “vida na paz”, un mundo e unha vida non dados:

Nacía en pleamar lume gris e branco.
 As ondas zoaban nel hasta facelo falar
 do segredo que iba deixando en rastro.
 As néboas baixaban á Terra ferida polo
 Deus que deixara o tempo, laiando
 cinguíase a elas, néboas grises que quantaban,
 sin auga-bao nin dono.
**A terra enferma afondábase pouco a pouco,
 aboiando de cando en cando afondábase.**
**Pegadiños a ela nós trocamos
 fala por olladas.**
**Íbase, íbase entre terras vivas xeme-ergueitas,
 entre augas roxas fumeantes a cachóns,
 iba rexíndoa aquel maio-mundo-longo ben coidado,
 fosa en vida na paz, mundo que ela non dera.**
 Baixaba silandeira, mentres nós pegadiños á súa loita
 -abono vello- agardabamos a hora a que
 ela se achegara ó tempo.
 A noite xa era toda.
 Estancárase o tempo no seu remo.
 Acabárase o alento.
Soio prestabamos peito en lume.
 Tamén algo que non lle sei o nome.
 Prestamos á Terra cousa que ela nunca dixo.
 Parou a terra nun alto de luz que non deixaba ver,
 parecía nacida dos bichiños e dunha ave soía
 que surxía dela.
 Unha sombra crebou a luz.
 A terra coor de lume, carbón feito,
 non daba calor nin frío.
**Vida nova que a facía sudar
 seu bao acaparador do tempo, espaiábase por
 onde el quería.**

Despertei cando un rostro longo de fartura
con corpo de néboa crara cubría en teito
a terra í erguido seu brazo dreito co dedo
índice marcaba o sitio do Sol (Mariño 1994: 192-193. A negraña é miña).

Neste *mar de fondo do desexo da existencia plena* vai, pois, a María Mariño dos últimos poemas, como ía xa na súa nenez pobre e mariñeira de Noia, na que nacera para a vida e para a poesía e na que á hora do renacer maduro no Courel para a nova vida e a nova poesía -a única que lle coñecemos- volve nacer e renacer para morrer finalmente en plenitude.

E así, deste *mar de fondo* emerxe a imaxe do *mariñeiro* que amarra a áncora cando o vento muxe para sacar a *flor* que mantén a vida humilde que fumeга nas casiñas vellas e nas dores da pobreza. É esta unha comprometida e testemuñal *poética pobre de mariñeira en terra* que recolle os ditados desa terra humilde, o seu muxir, o seu ruxir, os “escoitos” todos do seu “mundo dos furados”. Porque *o misterio do íntimo mar mariñán* envolve toda a terra. María Mariño levou o mar ao Courel e a súa poesía telúrica brota de fonda fonte abisal, tal como xa vimos:

**Amarra mariñeiro ancla cando o vento
muxe a súa hora,
muxe escoitos,
muxe dos furados mundo, muxe
o verte ruxir das chimeneas, muxe alento
de casiñas vellas,
muxe de cumes, de vals e camiños
soios. Vai muxindo,
vai sacando de todos a frol para que non
morran outros,
aqués que teñen que vivir dela,
aqués que medran na verba do tempo,
aqués que medran na pobreza que non se ve
pro magoa,
aqués que medran soios en empuxe segredo -peito enteiro-,
aqués que son fortes-brandos con forza
e sin ela,
aqués que son.**

¡Ouh terra como te vas descubrindo!
¡Como vas facendo das túas!
¡Como levas e traes!
Cando traes, muito dis,
pro cando levas, amiga, cando levas
calas,
calas o que ofreceches no día aquel
de luz,
aquele que de todos ti sabes,
aquele día de luz moza,
aquele día farto de teu, aquele día
-teu ditado-.

¡Terra, di! (Mariño 1994: 175-176. A negraña é miña).

O MISTERIOSO MAR VELLO DA EXISTENCIA

María Mariño agora permanece enterrada en Seoane do Courel, lonxe do mar que a arrolou nos primeiros anos, mais xa para sempre no mar definitivo que veu atopar no Courel, onde o atopou todo na poesía, na *palabra* que garda o *misterio da existencia*, ese *mar vello*:

Está caendo a folla i en min nace primaveira.
¿Quen entenderá este mar vello?
 ¿Cómo digo onte sendo hoxe?
 ¿Como farto a miña verba do nacer que xa pasou!
 ¿Como reino nas migallas onde medrei un bon día!
 ¿Cómo piso forte sendo branda?
 ¿Cómo digo si si o non está escoltando?
¿Quen entenderá este mar vello?
 Medro, medro e non sei onde parar.
Presas xa e ceguíña no cume
 lévame,
 lévame ó chan a verba (Mariño 1994: 199. A negriña é miña)

BIBLIOGRAFÍA

- Blanco, Carmen (2006): *Sexo e lugar*, Vigo, Edicións Xerais de Galicia.
 Blanco, Carmen (2007a): *María Mariño. Vida e obra*, Vigo, Edicións Xerais de Galicia.
 Blanco, Carmen (2007b): “A misteriosa tea entraña do tecer da costureira: A poética da vida de María Mariño”, en Carmen Blanco (coord.), *Día das Letras Galegas. María Mariño Carou*, Santiago de Compostela, Universidade de Santiago de Compostela.
 Blanco, Carmen (2007c): “O misterio María Mariño”, *Grial* 174, pp. 120-129.
 Mariño, María (1963): *María Palabra no Tempo*, Lugo, Ediciones Celta. Lapela de Uxío Novoneyra.
 Mariño, María (1994): *Obra completa*, Vigo, Edicións Xerais de Galicia. Edición de Victoria Sanjurjo.
 Mariño, María (2007): *Más allá del tiempo*, Santiago de Compostela, Alvarellos Editora. Edición de Helena González.
 Torres, Xohana (1957): *Do sulco*, Vigo, Editorial Galaxia. Prólogo de Ricardo Carballo Calero.